

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.62>

УДК 637.05:636.5:658.562

Т. О. Гуренко,

к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2227-1488>

В. В. Овчарук,

аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування

України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1035-859X>

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

T. Hurenko,

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting and
Taxation, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine*

V. Ovcharuk,

Postgraduate student,

National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine

QUALITY OF POULTRY PRODUCTION IN THE CONTROL SYSTEM OF THE FARMING SUBJECT

Одним з визначальних факторів конкурентоспроможності продукції є її якість, а удосконалення контролю якості продукції птахівництва повинна стати першочерговою умовою підвищення економічної і соціальної стабільності на рівні кожного суб'єкта господарювання. Якість продукції птахівництва визначається комплексом характеристик, як якість м'яса, яєць, інших продуктів, які отримують з птахівництва, що забезпечує смакові якості, поживну цінність, відсутність шкідливих домішок, а головне, безпеку для споживачів. Тому, метою наукового дослідження є забезпечення суб'єкта господарювання якісним внутрішнім контролем за якістю продукції птахівництва на усіх етапах, від виробництва до реалізації. Системні наукові дослідження, які пов'язані з розробкою системи контролю якості на усіх рівнях виробництва, зберігання, переробки, транспортування і управління продукції птахівництва на птахівничих підприємствах нададуть їм конкурентних переваг на ринку даної продукції, що є особливо актуальним питанням сьогодення.

The article is devoted to the assessment of the quality of poultry products in the control system of the economic entity. The competitive environment requires providing the population with high-quality and ecologically clean food products. But the constant complication of the ecological situation, the use of a significant amount of chemicals, is not reflected in the best way on the quality of poultry products. Therefore, one of the determining factors of the competitiveness of products should be their quality, and the improvement of quality control of poultry products should become a primary condition for increasing economic and social stability, both at the level of the state and of each business entity. The quality of poultry products is determined by a set of characteristics, such as the quality of meat, eggs, and other products obtained from poultry, which ensures taste, nutritional value, the absence of harmful impurities, and most importantly, safety for consumers. Therefore, the purpose of the article is to disclose the conditions for ensuring a business entity with high-quality internal control over the quality of poultry products at all stages, from

production to sale. The key aspects of internal quality control in the production of poultry products are defined, taking into account the relevant factors: monitoring and management of poultry health; hygiene and sanitation in poultry farms when keeping poultry; compliance with sanitary conditions at processing enterprises; control over the quality of feed and additives, which is important for the growth and development of healthy birds and providing them with nutrients; monitoring of all processes "from production to implementation" for the identification and timely correction of any identified problems that may affect the quality of products; compliance with regulations, compliance with the requirements of legislation, industry standards, which is necessary to ensure the safety and quality of poultry products.

Systematic scientific research related to the development of an internal quality control system at all levels of production, storage, processing, transportation and management of poultry products at poultry enterprises will give them competitive advantages in the market of these products, which is a particularly relevant issue today..

Ключові слова: *контроль, внутрішній контроль, облік, якість, продукція птахівництва.*

Keywords: *контроль, внутрішній контроль, облік, якість, продукція птахівництва.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Пріоритетним напрямом економічної політики держави повинно бути вирішення завдань продовольчої безпеки населення країни. Продукція птахівництва в процесі вирощування (виробництва) є швидкою в часі, має дієтичні властивості, нижча в ціновій політиці порівняно з іншими видами м'яса, користується значним попитом серед населення. Тому, птахівництво є однією з важливих галузей сільського господарства, яка забезпечує населення цінними продуктами харчування. Але, в

останні роки, ринок аграрно-продовольчої продукції загалом, в т. ч. продукції птахівництва в Україні є досить нестабільним. На це впливає низка факторів, як складна політико-економічна ситуація в країні, воєнні дії, природно-кліматичні умови, забруднення навколишнього середовища, пошкодження і скорочення підприємств з виробництва продукції птахівництва та комбікормів тощо. Дані фактори негативно впливають на якість продукції птахівництва, що потребує покращення системи як зовнішнього, так і внутрішнього контролю на підприємствах даної галузі.

Необхідно звертати увагу на міжнародні стандарти для якості у різних сферах господарювання, які встановлює Міжнародна організація зі стандартизації (ISO). Але зазначимо, що інформація про якість в Стандартах більш направлена на управління якістю, тобто на удосконалення системи менеджменту якості організації, а менше уваги приділено оцінці якості продукції, товарів, робіт, послуг.

Необхідно звертати увагу і на систему НАССР («Аналіз ризиків і критичні точки контролю»), яка забезпечує безпеку харчової продукції та кормів на всіх етапах «від виробництва – до споживача». На думку фахівців, впровадження даної системи на підприємствах птахівництва гарантуватимуть безпечність кормів, готової продукції під час зберігання, транспортування. Це підвищить інтерес до даної продукції, як на внутрішньому, так і міжнародному ринках.

Розкриття умов забезпечення суб'єкта господарювання якісним внутрішнім контролем за якістю продукції птахівництва на усіх етапах, від виробництва до реалізації є завжди актуальним. Внутрішній контроль якості продукції птахівництва потрібно проводити на таких етапах: закупівля молодняку, кормів, вирощування та виробництво на підприємстві, утримання птиці та зберігання готової продукції, переробка, реалізація, транспортування, контроль за веденням обліку за усіма вказаними процесами. Даний вид контролю є актуальним і потребує постійного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема забезпечення якості сільськогосподарської продукції відображена у працях багатьох провідних вчених, що вважають її головним чинником стабільного розвитку виробництва та експорту продукції АПК України враховуючи динамічні процеси, які відбуваються на світовому ринку. В умовах, коли економіка України, функціонує відповідно до норм і правил СОТ, статусом пріоритетного розвитку виробництва, активізації експорту є стрімке нарощування виробництва якісної конкурентноспроможної продукції, що сприятиме подальшому розширенню зовнішніх та внутрішнього ринків, зміцненню продовольчої безпеки країни [6]. Питанням управління якістю продукції підприємств з виробництва продукції птахівництва в умовах глобалізації, поліпшенням якості та збалансованості за поживними елементами продукції птахівництва та перспективність розвитку виробництва м'яса птиці, яєць тощо присвячені роботи таких науковців, як: Ціхановська В.М., Ставська Ю.В., Щетініна І.О., Д'яченко В.І., Саванчук Т.М., Салькова І.Ю., Железняк К.Л. та ін. Якість продукції стає ключовим ресурсом досягнення і підтримки конкурентних переваг у світі. Однак, на сьогодні питанням якості продукції в системі внутрішнього контролю, приділяється незначна увага. В сучасних умовах, вирішити проблему якості традиційними методами жорсткого контролю за готовою продукцією практично неможливо, тому має бути розроблений комплексний, системний підхід на кожному етапі «від виробництва до споживача».

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття якісних параметрів продукції птахівництва в системі внутрішнього контролю суб'єкта господарювання на усіх етапах від виробництва до реалізації продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення завдань продовольчої безпеки населення країни є пріоритетним напрямом економічної політики держави. Однією з важливих галузей сільського господарства, яка забезпечує населення цінними продуктами харчування є птахівництво. Однак,

слід зазначити, що на сучасному етапі ринок агропродовольчої продукції загалом в Україні є досить нестабільним. На це впливає низка факторів, як складна політико-економічна ситуація в країні, воєнні дії, природно-кліматичні умови, забруднення навколишнього середовища, пошкодження і скорочення підприємств з виробництва продукції птахівництва та комбікормів тощо.

Щетініна О.І та Д'яченко В.І. зазначали, що «в організаційно-технологічному розвитку тваринницьких галузей птахівництво є галуззю, яка найбільшою мірою відповідає умовам застосування інтегрованої моделі «селекція – споживач кінцевої продукції», спрямованої на тісне поєднання всіх ланок виробничого процесу і забезпечення економічних інтересів учасників спільної діяльності в одержанні високих результатів. Характерними особливостями цієї галузі в порівнянні з іншими галузями є обмеження територіальної потреби розміщення виробництва м'яса птиці і яєць, висока біологічна скоростиглість птиці та швидкий відтворювальний цикл, що має надзвичайно велике значення для ритмічного постачання цінної і незамінної свіжої висококалорійної продукції споживачам у великі міста, промислові центри, курортні зони. Особливості утримання птиці при застосуванні сухого комбікорму для годівлі, як основної складової технологічного процесу виробництва продукції птахівництва, сприяють впровадженню комплексно-механізованих і автоматизованих безвідходних технологій в інтегрованих господарських структурах» [8].

Одним з визначальних факторів конкурентоспроможності продукції є її якість, а удосконалення контролю якості продукції птахівництва повинна стати першочерговою умовою підвищення економічної і соціальної стабільності на рівні кожного суб'єкта господарювання. Тому, системні наукові дослідження, які пов'язані з розробкою системи контролю якості на усіх рівнях виробництва, зберігання і управління продукції птахівництва на птахопідприємствах нададуть їм конкурентних переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) встановлює міжнародні стандарти для якості у різних сферах господарювання. Так, в ISO 9001 «Система

управління якістю. Вимоги» зазначено, що запровадження системи управління якістю – це стратегічне рішення організації, яке може допомогти поліпшити її загальну дієвість та забезпечити міцну основу для ініціатив щодо сталого розвитку. Також, установлені вимоги до системи управління якістю доповнюють вимоги до продукції та послуг [2]. Отже, даний стандарт встановлює вимоги не тільки до системи управління якістю, а й до процесів контролю якості продукції. Для проведення моніторингу, вимірювання, аналізування даних, інформації, якості сировини та продукції, необхідно застосовувати систему внутрішнього контролю якості. ISO 9001 передбачає запровадження на підприємствах внутрішнього аудиту в заплановані проміжки часу. В основі організації його проведення повинні бути: планування внутрішнього аудиту, розробка програми внутрішнього аудиту та її актуалізація, визначення періодизації та методів проведення.

Значна увага приділена тому, щоб у програмах аудиту були враховані важливі процеси, зміни, що впливають на організацію і результати попередніх перевірок; визначені критерії аудиту та сфера застосування кожного аудиту; вибір аудиторів і проведення аудитів так, щоб було забезпечено об'єктивність і неупередженість процесу аудиту; забезпечення звітування про результати аудитів перед керівництвом; виконання відповідних коригувань та проведення коригувальних дій без обґрунтованої затримки; збереження задокументованої інформації як доказ виконання програми аудиту та його результатів [2].

У 1986 р. Міжнародна організація із стандартизації ISO затвердила визначення термінів щодо якості для різних галузей (табл. 1).

Можемо зазначити, інформація про якість в Стандартах більш направлена на управління якістю, тобто на удосконалення системи менеджменту якості організації, а менше приділяється для оцінки якості продукції, товарів, робіт, послуг. За ISO 9000-2015, проведення аудиту – це засіб оцінювання результативності системи управління якістю (СУЯ), щоб ідентифікувати ризики та визначити дотримання вимог. Для результативності аудитів рекомендується збір матеріальних і нематеріальних доказів і за результатами аналізування

зібраних даних виконуються дії щодо коригування та поліпшення [3]. Як видно, визначення більш загальні, увага приділяється здібностям підприємства з метою задоволення власника, постачальника, замовника, споживача. Бажано б також значну увагу приділяти якості продукції в системі контролю безпосередньо суб'єкта господарювання.

Таблиця 1. Визначення якості за ISO з 1986 року

ISO	Визначення
ISO 8402-86 [5]	якість – сукупність властивостей і характеристик продукції та послуги, які забезпечують їм здатність задовольняти обумовлені чи передбачувані потреби
ДСТУ ISO 9000-2001 [4]	якість – ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги щодо продукції, управління якістю, до замовника тощо
ДСТУ ISO 9000-2005[5]	якість – це ступінь відповідності сукупності притаманних характеристик вимогам. З цього випливає, що якість – це відносна величина (ступінь), вимір якої коливається від 0 (відсутність відповідності) до 1 (повна відповідність); а також кожному окрему характеристику із загальної сукупності можливо розглядати окремо
ДСТУ ISO 9000-2015 [3]	якість продукції та послуг організації визначають здатністю задовольняти замовників, а також передбаченим і непередбаченим впливом на відповідні зацікавлені сторони. Якість продукції та послуг охоплює не тільки їхні передбачені функції та характеристики, але також їхні сприймані цінності і користь замовника

Джерело: сформовано за джерелами [3, 4, 5]

Необхідно звертати увагу і на систему НАССР [1] (від англ. Hazard Analysis and Critical Control Points – «Аналіз ризиків і критичні точки контролю»), яка забезпечує безпеку харчової продукції та кормів на всіх етапах «від виробництва – до споживача». Отже, впровадження даної системи на підприємствах птахівництва гарантуватимуть безпечність кормів, готової продукції під час зберігання, транспортування, що підвищить інтерес до даної продукції на внутрішньому і міжнародному ринках.

У 2015 році набув чинності Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771/97-ВР, який передбачає запровадження в Україні моделі щодо гарантування безпеки якості продукції харчування, які базуються на процедурах НАССР. У 2017 році –

Закон України «Про безпечність та гігієну кормів» від 21.12.2017 р. № 2264-VIII, за яким відповідно до системи НАССР необхідно забезпечувати якість кормів на всіх етапах виробництва, зберігання та використання. Дана система дозволить контролювати всі небезпеки і ризики, які виникатимуть на усіх стадіях виробничого процесу.

Якість продукції птахівництва є комплексом характеристик, що визначаються якістю м'яса, яєць та інших продуктів, які отримують з птахівництва. Це смакові якості, поживна цінність, безпека для споживачів, відсутність шкідливих домішок, залишків у продукції хімічних препаратів, дотримання вимог гігієни при виробництві, переробці, зберіганні, транспортуванні. Тому, ще раз зауважимо, що важливим є не тільки державний контроль, а й внутрішній контроль за якістю продукції птахівництва на усіх етапах:

I етап. Напрямок виробництва:

- м'ясний;
- виробництво яєць;
- промислове виробництво.

II етап. Умови утримання птиці:

- врахування чи м'ясне поголів'я чи виробництво яєць.

Утримання може бути: кліткове, підлогове, вигульне, вольєрне, комбіноване (врахування їх переваг і недоліків).

Внутрішній контроль на циклах виробництва, наприклад:

замкнений цикл: батьківське стадо, інкубація, вирощування;

закінчений виробничий цикл: цехи з промислового стада курей-несучок, батьківського стада, інкубації тощо.

III етап. Перетворення у харчові продукти.

- забій (бойнева переробка птиці);
- обробка тушок;
- очищення яєць.

IV етап. Сортування.

- сортування яєць (категорії: відбірні яйця – В, вищої категорії – О першої категорії – 1, другої категорії – 2, дрібні – МЗ; дістичні: добірне – «Д», перше – «1», друге – «2»);

- відходи (пташиний послід);

- побічні продукти (скелети, кістки, мозкові відходи, перо, жир, кров);

- утилізація відходів;

- переробка відходів (для харчової і кормової промисловості).

V етап. Зберігання готової продукції.

- яйця (промивання, дезинфекція, сушіння, сортування, температурний режим, наявність холодильних установок);

- м'ясо птиці (миття, обробка, охолодження, методи охолодження, наявність холодильних установок).

VI етап. Переробка.

- оцінка і контроль виробничих потужностей;

- доставка птиці до місця переробки; - контроль забою птиці; - контроль пакування.

VII етап. Транспортування готової продукції.

- роздрібна торгівля;

- громадське харчування;

- експорт.

VIII етап. Облік.

- наявність первинних документів, правильність їх заповнення, достовірність в них записів на всіх етапах (документальна, арифметична і формальна перевірки);

- правильність формування інформації в регістрах бухгалтерського обліку та звірка показників з первинними документами (документальна, арифметична і формальна перевірки, зустрічна звірка);

- внутрішній контроль за обліком та аналіз витрат;

- дебіторська і кредиторська заборгованість (зустрічна звірка);

- фінансова, статистична, податкова звітність (камеральна перевірка).

Для контролю якості продукції птахівництва потрібно також перевірити (при реалізації): назву харчового продукту; склад харчового продукту; придатність до використання; умови зберігання; реквізити виробника, дистриб'ютера тощо.

У внутрішніх документах також необхідно прописувати умови утримання курей, які корми, добавки, засоби захисту птиці та ін. застосовують для годівлі та збереження птиці, тобто те, що дає можливість перевірити якість даного продукту шляхом внутрішнього контролю із застосуванням таких методів, як спостереження, експертиза, опитування.

Як видно, облікова і контрольна системи у повному взаємозв'язку дозволяють забезпечити доступність інформації до продукту, поєднати і проаналізувати інформацію, починаючи від закупівлі (виробництва) сировини та, закінчуючи, реалізацією готової продукції, що, надасть можливість ефективно впливати на виробничий процес, враховуючи вплив якісної оцінки ризиків на харчову безпеку, що підвищить довіру споживачів до продукції і покращення рівня якості зокрема.

Система внутрішнього контролю суб'єкта господарювання в галузі птахівництва, як правило, передбачає моніторинг та регулювання різних аспектів діяльності: виробничі процеси, стандарти якості, дотримання нормативних документів, фінансова діяльність. Такі етапи внутрішнього контролю допомагають забезпечити якісну роботу, дотримання вимог галузевих стандартів та врахування достовірності вимог законодавства. Для оцінки ефективності діяльності і якості продукції птахівництва застосовуються також регулярні перевірки, аудити, інспектування та інші механізми.

Якщо розглядати функціонування галузі до інноваційно орієнтованої траєкторії, то можна визначити концептуальний базис системи внутрішнього контролю в системі управління якістю продукції птахівництва (табл. 2).

Таблиця 2. Ключові аспекти контролю якості у виробництві продукції птахівництва

Контроль якості продукції птахівництва							
Формування Плану-графіка внутрішнього контролю	Строки проведення внутрішнього контролю	Об'єкти контролю внутрішнього контролю	Вибір фахівців з проведення внутрішнього контролю	Методи проведення внутрішнього контролю	Узагальнення результатів в внутрішнього контролю якості продукції птахівництва	моніторинг	Визначення ризиків
Ключові аспекти контролю якості у виробництві продукції птахівництва							
Моніторинг та управління здоров'ям птиці	Внутрішній контроль гігієни та санітарії	Внутрішній контроль якості корму, збалансованості раціону годівлі		Моніторинг виробничих процесів	Відповідність нормам, стандартам	Відповідність нормам, стандартам	
Шляхи інноваційно-інвестиційного зростання							
- поглиблення системи внутрішнього контролю для забезпечення якості продукції птахівництва; - створення логістичних центрів з постійним моніторингом якості їх діяльності; - співпраця бізнесу з науково-дослідними інститутами та внутрішній контроль за їх результативністю; взаємозвірка результатів впровадження; залучення інвестицій в науку та контроль за їх використанням							

Джерело: розроблено авторами

Отже, ключовими аспектами контролю якості при виробництві продукції птахівництва є:

1. Моніторинг та управління здоров'ям птиці: регулярні перевірки здоров'я, вакцинація та дотримання раціонів та правильності харчування. Це безпека якості продукції птахівництва і споживача.

2. Гігієна і санітарія: підтримка чистоти та гігієни на птахофабриках при утриманні птиці; дотримання санітарних умов на переробних підприємствах, що перешкоджає запобіганню зараженню та поширенню хвороб.

3. Якість корму, добавок: є важливим для росту та розвитку здорової птиці, забезпечення птиці поживними речовинами.

4. Моніторинг усіх процесів (від виробництва до реалізації): постійний моніторинг усіх процесів (закупівля, розведення, висиджування, переробка,

зберігання, реалізація) для виявлення та вчасного виправлення будь-их виявлених проблем, які можуть вплинути на якість продукції.

5. Відповідність нормам: дотримання постанов, вимог законодавства, галузевих стандартів, що є необхідним для забезпечення безпечності та якості продукція птахівництва.

Підтримуючи думку багатьох фахівців, зазначимо, що ключову роль у поліпшенні контрольних процедур у птахівництві відіграють й інноваційні технології, якими можуть бути запроваджені автоматизовані системи відстеження та моніторингу здоров'я птахів, використання дронів для нагляду за птахівництвом та захисту від шкідників, застосування інноваційних методів генетичної селекції для отримання більш стійких та продуктивних птахів, що впливатиме на покращення виробничих процесів, і відповідно, якості продукції.

Розвиток якості в Україні, на відміну від інших країн, розпочався порівняно недавно. Це дозволило врахувати досвід інших держав, що досягли значних успіхів на цьому шляху. Контроль якості – шлях до виходу з кризи. У наш час однією із серйозних проблем українських підприємств є створення системи якості, що дозволяє забезпечити виробництво конкурентоздатної продукції. Система якості важлива при проведенні переговорів із закордонними замовниками, які вважають обов'язковою умовою наявність у виробника системи якості і сертифіката на цю систему, виданого авторитетним сертифікаційним органом. Система якості повинна враховувати особливості підприємства, забезпечувати мінімізацію витрат на розробку продукції і її впровадження [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Виходячи з вищесказаного, можна визначити основні організаційні аспекти внутрішнього контролю, які є основними для забезпечення управління якістю продукції птахівництва:

1. запровадження чітких процедур проведення внутрішнього контролю на всіх етапах виробництва, утримання, переробки, обробки та пакування;

2. проведення регулярних внутрішніх перевірок для виявлення недоліків на всіх процесах та рівнях шляхом спостереження, опитування, вибірок з метою виявлення помилок і ризиків та оперативного їх усунення;

3. підвищення кваліфікації персоналу з метою покращення професійних навичок, які пов'язані з практикою контролю якості продукції та правильності здійснення внутрішнього контролю якості продукції птахівництва та ведення обліку.

Література

1. Впровадження НАССР. Головне управління Держпродспоживслужби. Управління безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини. 2021. URL: <https://dp.dpss.gov.ua/news/vprovadzhennya-nassr> (дата звернення: 11.07.2024).

2. ДСТУ ISO 9001:2015. Система управління якістю. Вимоги. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 31 с. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> (дата звернення: 10.07.2024).

3. ДСТУ ISO 9000:2015 Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 49 с. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209000.pdf> (дата звернення: 10.07.2024).

4. ДСТУ ISO 9000-2001. Системи управління якістю. Основні положення та словник. Київ: Вид-во стандартів, 2001. URL: https://dnaop.com/html/34108/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9000-2001 (дата звернення: 15.06.2024).

5. Железняк К.Л. Механізм формування стратегії просування транспортних послуг підприємств: дис... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2015. 210 с. URL: http://diser.ntu.edu.ua/Zeleznyak_dis.pdf (дата звернення: 15.06.2024).

6. Салькова І.Ю. Якість як необхідна передумова конкурентоспроможного розвитку птахопродуктового комплексу. *Економічні*

науки. Вісник Хмельницького національного університету. № 2. Том 2, 2017. С. 122-125. URL:

http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2017/2017_2_2/jrn/pdf/26.pdf (дата звернення: 10.07.2024).

7. Ціхановська В.М., Ставська Ю.В. Управління якістю продукції птаховиробничих підприємств в умовах глобалізації: монографія. Вінниця: ВНАУ, 2013. 220 с. URL: <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/6888.pdf> (дата звернення: 25.06.2024).

8. Щетініна О.І., Д'яченко В.І. Значення інноваційного розвитку для птахівництва. Сучасний стан виробництва м'яса птиці в Україні та перспективи розвитку. *Інститут птахівництва УААН*. 2023. URL: <https://avianua.com/index.php/statti-z-ptakhivnitstva/ekonomika-i-menedzhment/137-znachennya-innovatsijnogo-rozvitku-dlya-ptakhivnitstva-suchasnij-stand-virobnitstva-m-yasa-ptitsi-v-ukrajini-ta-perspektivi-rozvitku#content> (дата звернення: 10.07.2024).

References

1. Main Department of the State Production and Consumer Service. Department of Food Safety and Veterinary Medicine (2021), "Implementation of HACCP", available at: <https://dp.dpss.gov.ua/news/vprovadzhennya-nassr> (Accessed 11 July 2024).

2. SE UkrNDNC (2016), "DSTU ISO: 9001:2015 Quality management system. Requirements", available at: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> (Accessed 10 July 2024).

3. SE UkrNDNC (2016), "DSTU ISO: 9000:2015 Quality management systems. Basic provisions and glossary of terms", available at: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209000.pdf> (Accessed 10 July 2024).

4. SE UkrNDNC (2001), "DSTU ISO: 9000-2001 Quality management systems. Basic provisions and vocabulary", available at:

<https://dnaop.com/html/34108/doc->

[%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9000-2001](#) (Accessed 15 June 2024).

5. Zhelezniak, K.L. (2015), “The mechanism for the formation of a strategy for the promotion of transport services of enterprises”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economy and enterprise management, National Transport University, Kyiv, Ukraine, available at: http://diser.ntu.edu.ua/Zeleznyak_dis.pdf (Accessed 15 June 2024).

6. Salkova, I.Iu. (2017), “Quality as a necessary prerequisite for the competitive development of the poultry product complex”, *Ekonomichni nauki. Visnik Hmelnitakogo natsionalnogo universiteut*, vol. 2, no. 2, pp. 122-125, available at:

http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2017/2017_2_2/jrn/pdf/26.pdf (Accessed 10 July 2024).

7. Tsihanovska, V.M. and Stavskaya, Iu.V. (2013), *Upravlinnia yakosti produktiv ptakovyrobnnych pidpriemstv v umovakh hlobalizatsii* [Management of the quality of products of poultry production enterprises in the conditions of globalization], VNAU, Vinnytsia, Ukraine, available at: <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/6888.pdf> (Accessed 25 June 2024).

8. Shetinina, O.I. and D'iachenko, V.I. (2023), “The importance of innovative development for poultry farming. The current state of poultry meat production in Ukraine and prospects for development”, *Institut ptahivnitstva UAAN*, available at: <https://avianua.com/index.php/statti-z-ptakhivnitstva/ekonomika-i-menedzhment/137-znachennya-innovatsijnogo-rozvitku-dlya-ptakhivnitstva-suchasnij-stan-virobnitstva-m-yasa-ptitsi-v-ukrajini-ta-perspektivi-rozvitku#content> (Accessed 10 July 2024).

Стаття надійшла до редакції 23.07.2024 р.